

Received: 18 June 2024

Revised: 16 July 2024

Accepted: 16 July 2024

EDUCATIONAL ECOLOGY FOR STUDENT QUALITY DEVELOPMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTE

Naitawan KUMHOM¹, Sakchai NIRANTAWI¹, Kosol MEEKUN¹ and Achara WHATTANANARONG¹

¹ College of Management, University of Phayao, Thailand; ntawan@hotmail.com (N. K.)

Handling Editor:

Professor Dr.Chanathat BOONRATTANAKITTIBHUMI European International University, France

(This article belongs to the Theme 1: Humanities & Social Sciences for Sustainable Development)

Reviewers:

1) Associate Professor Dr.Ampon BUDDHASARN	Phranakhon Rajabhat University, Thailand
2) Assistant Professor Dr.Natcha MAHAPOONYANONT	Thaksin University, Thailand
3) Assistant Professor Dr.Surapol PROMGUN	MCU, Thailand

Abstract

Starting to study higher education is an important life change. How well students entering higher education can adapt to the changes and smoothly move through the transition from basic education to higher education institutions depends on their interaction with the context around them. Both in the family, the university, and society, which all have an influence on the development of student quality, including the growth of ideas, intelligence, and abilities. It arises from the development of three groups of educational ecological factors: students, student affairs, and educational institutions. This article aims to create understanding among teachers and personnel in higher education institutions and those involved in the relationship between students and the various contexts around them. It is called “educational ecology” using the theory of Bronfenbrenner as a framework for developing student quality. It is to help and support students to be able to cope with the changes that have occurred and achieve maximum prosperity, being complete human beings in the right direction according to the learning outcomes of bachelor's degree graduates in at least 4 areas, namely knowledge, skills, ethics, and personal characteristics according to the standards of higher education qualifications.

Keywords: Educational Ecology, Student Quality Development, Higher Education Institute

Citation Information: Kumhom, N., Nirantawi, S., Meekun, K., & Whattananarong, A. (2024). Educational Ecology for Student Quality Development in Higher Education Institute. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 13(2), 162-170. <https://doi.org/10.14456/tisr.2024.32>

ปัจจัยเชิงนิเวศวิทยาทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษา

ในตะวัน กำหอม¹, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี¹, โกศล มีคุณ¹ และ อัจฉรา วัฒนางรงค์¹

1 วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา; ntawan@hotmail.com (ในตะวัน)

บรรณาธิการผู้รับผิดชอบบทความ:

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ชนทัต บุญรัตน์กิตติภูมิ มหาวิทยาลัยโรเปียน อินเตอร์เนชันแนล ประเทศฝรั่งเศส
(บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของหัวเรื่องที่ 1: มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน)

ผู้ทรงคุณวุฒิผู้พิจารณาบทความ:

1) รองศาสตราจารย์ ดร.อำพล บุคดาสาร	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัชชา มหปัญญานนท์	มหาวิทยาลัยทักษิณ
3) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การเริ่มเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชีวิต นักเรียนที่กำลังเข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะสามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและก้าวผ่านรอยเชื่อมต่อการศึกษาระดับพื้นฐานกับระดับสถาบันอุดมศึกษาได้อย่างราบรื่นเพียงใด ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับบริบทต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทั้งในครอบครัว มหาวิทยาลัย และสังคม ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา ทั้งการเจริญเติบโตทางความคิดสติปัญญา และความสามารถ เกิดจากพัฒนาปัจจัยเชิงนิเวศวิทยาทางการศึกษา 3 กลุ่ม คือ ตัวนักศึกษา กิจกรรมนักศึกษา และสถานศึกษา บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจกับอาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับบริบทต่างๆ รอบตัว ที่เรียกว่า “นิเวศวิทยาทางการศึกษา” โดยใช้ทฤษฎีของ บรอนเฟนเบรนเนอร์ เป็นกรอบคิดในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา ซึ่งเป็นการช่วยเหลือสนับสนุนให้นักศึกษาสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเกิดความเจริญสูงสุด เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ถูกต้องตามทิศทางที่พึงตามผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างน้อย 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาทางการศึกษา, การพัฒนาคุณภาพนักศึกษา, สถาบันอุดมศึกษา

ข้อมูลการอ้างอิง: ในตะวัน กำหอม, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, โกศล มีคุณ และ อัจฉรา วัฒนางรงค์. (2567). ปัจจัยเชิงนิเวศวิทยาทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา. *สหวิทยาการและความยั่งยืนปริทรรศน์ไทย*, 13(2), 162-170. <https://doi.org/10.14456/tisr.2024.32>

บทนำ

ภารกิจที่สำคัญของสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษาและงานด้านกิจการนักศึกษา เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีคุณภาพ รวมไปถึง การดำเนินการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 เพื่อตอบสนองความท้าทายและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงต่างๆ แนวโน้มของโลกอนาคตที่ไม่มีวันหยุดยั้ง และสังคมที่มีพลวัตสูง รวมทั้งสามารถพัฒนาและยกระดับสมรรถนะและขีดความสามารถของนิสิต นักศึกษาในการแข่งขันในประชาคมโลกได้อย่างมีคุณภาพ การพัฒนานักศึกษาเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “วิธีการที่นิสิตนักศึกษาเติบโต ก้าวหน้า หรือการเพิ่มพูนความสามารถในการพัฒนาของตน จากการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา” (สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา, 2563) ในขณะที่กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ มุ่งเน้นแนวทางที่ครอบคลุมการพัฒนาบัณฑิตนักศึกษาตามที่กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ ประกอบด้วยคุณวุฒิ 4 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาเรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนานักศึกษาและคุณภาพของนักศึกษาหรือบัณฑิตที่ผ่านกระบวนการขั้ดเกลาและบ่มเพาะจากสถาบันอุดมศึกษาตามนโยบายด้านการศึกษาระดับชาติและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติ หรือเรียกว่า Hard Skills จะเห็นจากหลักสูตรและการจัดการหลักสูตร และด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ หรือเรียกว่า Soft Skills การที่นักศึกษาสำเร็จการศึกษากลับไปจำเป็นต้องใช้ Skills ทั้ง 2 ในการดำรงชีวิตและการประกอบกิจการ สถาบันอุดมศึกษาได้จัดให้มีกิจการนักศึกษาเพื่อช่วยเหลือและเสริม Soft Skills ให้แก่นิสิตนักศึกษา โดยจัดให้กิจการนิสิตนักศึกษาครอบคลุมงานหรือกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษาจัดบริการให้กับนักศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นงานบริการนิสิตนักศึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เช่น การให้คำปรึกษา สวัสดิการนิสิตนักศึกษา การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ การจัดหางาน บริการหอพักและที่พักขององค์กรนิสิตนักศึกษา Good (1973 อ้างใน สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา, 2563) เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ โดยมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้ชีวิตในสังคม และการดูแลทางด้านสวัสดิภาพนักศึกษาที่ช่วยให้นักศึกษามีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียนและเป็นการพัฒนานักศึกษาตามหลักการสำคัญ (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544) ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทุกด้าน (สำเนา ขจรศิลป์, 2550) ดังนั้น คุณภาพนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา จึงมุ่งเน้นการพัฒนา Soft Skills ที่ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาสามารถใช้ Hard Skills ไปในการดำรงชีวิตที่ดี และสามารถสร้างอนาคตของตนเองที่ก้าวไกลเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ความสำเร็จของนิสิตนักศึกษาจึงเกิดจากการที่สถาบันอุดมศึกษาสร้างทักษะโดยมีปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาทักษะเหล่านี้เรียกว่า นิเวศวิทยาสถานศึกษา อันประกอบไปด้วย 3 มิติความพร้อม คือ 1) ปัจจัยด้านนักศึกษา 2) ปัจจัยด้านกิจการนักศึกษา 3) ปัจจัยด้านสถาบัน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาทั้งสิ้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่อาจารย์และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับบริบทต่างๆ รอบตัวที่เรียกว่า “นิเวศวิทยาทางการศึกษา” รวมทั้งนำเสนอการพัฒนาคุณภาพนักศึกษาเนื้อหาสาระในบทความนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนส่วนที่ 1 ทฤษฎีของ Urie Bronfenbrenner เกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางการศึกษา ส่วนที่ 2 ปัจจัยนิเวศวิทยาทางการศึกษา 3 มิติ คือ ตัวนักศึกษา กิจการนักศึกษา และสถานศึกษา

ทฤษฎีเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางการศึกษา

ทฤษฎีของ Bronfenbrenner (วรรณรัตน์ ลาวัง และ รัชนี้ สรรเสริญ, 2558) นักจิตวิทยาพัฒนาการ ใช้รูปแบบชีวนิเวศวิทยา เพื่อใช้อธิบายพัฒนาการของเด็ก โดยแนวคิดนี้ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1970 Bronfenbrenner เชื่อว่า “The belief that development can't be explained by a single concept, but rather by a complex system” ต่อมาในปี ค.ศ.1977 Bronfenbrenner ได้สรุปเป็นรูปแบบ “นิเวศวิทยาของการพัฒนามนุษย์” เพื่อยืนยันว่าการพัฒนาของมนุษย์

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

เป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งสิ่งแวดล้อมแบ่งเป็น 4 ระบบ ได้แก่ ระบบเล็ก,ระบบกลาง,ระบบภายนอก และระบบใหญ่ รูปแบบนี้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการปฏิบัติและการวิจัยอย่างกว้างขวางทั่วโลกจนปัจจุบัน ต่อมาในปี ค.ศ.1980 ได้เพิ่ม ระบบเวลา เพื่ออธิบายว่า พัฒนาการของคนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีรอบตัว ต่อมาการพัฒนาแบบสุดท้ายของ Bronfenbrenner (ช่วงปลายทศวรรษ 1980 ถึงต้นทศวรรษ 1990) เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์และวิจารณ์รูปแบบเดิมของตน ว่าให้ความสำคัญเฉพาะสภาพแวดล้อมเท่านั้น ในขณะที่ลักษณะของบุคคล และกระบวนการการมีปฏิสัมพันธ์มีความสำคัญเช่นกัน จนกระทั่งในปี ค.ศ.1995 Bronfenbrenner ได้พัฒนารูปแบบโดยบูรณาการองค์ประกอบที่สำคัญ เรียกว่า Process-Person-Context-Time (PPCT Model) หรือ “รูปแบบชีวิตนิเวศวิทยา” และในปี ค.ศ.2006 ได้มีการปรับชื่อเรียกอีกครั้งเป็น “รูปแบบชีวิตนิเวศวิทยา ของการพัฒนามนุษย์” แนวคิดนี้ได้ถูกเผยแพร่ภายหลังจากที่ Bronfenbrenner เสียชีวิตไปแล้วในปี ค.ศ.2005 โดยทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา มีองค์ประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) กระบวนการ 2) บุคคล 3) บริบทแวดล้อม 4) เวลา

กล่าวโดยสรุป ทฤษฎีของโมเดลเชิงชีวิตนิเวศวิทยา อธิบายถึง ความสัมพันธ์ของบริบทหรือสภาพแวดล้อมที่นักศึกษาอาศัยอยู่ในระดับครอบครัว สถานศึกษา และสังคม และอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ของบุคคลต่างๆ ทั้งในบริบทที่อยู่ใกล้ตัวนักศึกษาไปจนถึงไกลตัวนักศึกษามีต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา การเจริญเติบโตทางความคิด สติปัญญา และทฤษฎีของโมเดลนี้ขออธิบายถึง ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา ผู้ปกครอง อาจารย์ เพื่อน และบุคคลต่างๆ ในชุมชน ซึ่งเป็นการปฏิสัมพันธ์แบบหลายทิศทางมีความต่อเนื่อง แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับบริบทต่างๆ และรูปแบบของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวนักศึกษา สถานศึกษา สังคมที่ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา ให้นักศึกษาสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเกิดความเจริญสูงสุด เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ปัจจัยนิเวศวิทยาทางการศึกษา 3 มิติ คือ ตัวนักศึกษา กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานศึกษา

องค์ประกอบนิเวศวิทยาการศึกษา มีองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น ตัวบุคคล ซึ่งเป็นศูนย์กลางของระบบนิเวศวิทยาทางการศึกษา รวมถึง สถานศึกษา และสังคมภายนอกสถานศึกษา โดย Smith (1996 อ้างใน อมรรัตน์ มีพัฒน์ และคณะ, 2566) ได้อธิบายว่า คุณลักษณะความเป็นโครงสร้างของระบบนิเวศนั้น ต้องเป็นหน่วยโครงสร้าง ที่ทำงานภายในระบบนิเวศที่สำคัญและจะต้องมีองค์ประกอบของกลไกภายในที่ดีจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานย่อยให้เกิดความยั่งยืน สอดรับกับ Carey (2015 อ้างใน ประภาภัทร นิยม, 2563) กล่าวว่า องค์ประกอบของระบบนิเวศสถานศึกษา คือ โครงสร้างการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) สถานภาพของสถาบัน 2) กลไกการทำงาน 3) บทบาทผู้นำ 4) การส่งทอดภูมิปัญญาและจริยธรรม 5) ธรรมาภิบาล และ 6) การบริหารจัดการความเสี่ยง การพัฒนาของนักศึกษาเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโต การเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่นักศึกษานั้นอาศัยอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน เรียกว่านิเวศวิทยาการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อการดำรงชีวิตของนักศึกษา โดยจะมีกระบวนการที่ทำให้ตนเองพัฒนา สามารถดำรงชีวิตอยู่ในนิเวศวิทยาการศึกษานั้นได้ และรับประสบการณ์ใหม่ๆ ด้วยการสร้างสมดุลระหว่างนิเวศวิทยาแล้วหลอมรวมเป็นประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตัวเองต่อไป โดยมีปัจจัยที่ผู้เขียนบทความเห็นว่ามีความสำคัญ 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ ตัวนักศึกษา กิจกรรมนักศึกษา และสถานศึกษา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ตัวนักศึกษา

ตัวนักศึกษาถือเป็นศูนย์กลางของระบบนิเวศวิทยาการศึกษา ทรัพยากรภายในตัวนักศึกษา ประกอบด้วย 1) เหตุผลเชิงจริยธรรม 2) การมุ่งอนาคตและความมุ่งมั่น และ 3) ความคิดเชิงเติบโต นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับตัวนักศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1) เหตุผลทางจริยธรรม เป็นทรัพยากรภายในตัวนักศึกษา ที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา Kohlberg (1967 อ้างใน โกศล มีคุณ, 2557) ให้ความหมายของคำว่า เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เหตุผลของบุคคลที่ใช้ในการ

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ตัดสินใจเลือกที่จะประพฤติปฏิบัติพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเหตุผลนี้แสดงให้เห็นเหตุผลใจที่อยู่เบื้องหลังของการประพฤติพฤติกรรมนั้นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) ให้ความหมายของคำว่า เหตุผลเชิงจริยธรรมว่า หมายถึง เหตุผลในการเลือกหรือไม่เลือกกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องแสดงมูลเหตุจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของบุคคลเหตุผลเชิงจริยธรรมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมประเภทต่างๆ ตลอดจนพัฒนาการทางด้านอื่นๆ ของบุคคลโดยเฉพาะพัฒนาการทางด้านสติปัญญาและพัฒนาการทางด้านอารมณ์ด้วย

2) การมุ่งอนาคตและความมุ่งมั่น เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความสำเร็จในชีวิตของนักศึกษา การมีเป้าหมายชัดเจนและการวางแผนการทำงานอย่างมีระบบจะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จในทุกด้านของชีวิต โดย ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538) ได้สรุปและแบ่งลักษณะมุ่งอนาคต-ความมุ่งมั่น เป็น 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบแรกเกี่ยวกับลักษณะมุ่งอนาคต ซึ่งเป็นจิตลักษณะ และองค์ประกอบที่สองเกี่ยวกับการควบคุมตนซึ่งเป็นทักษะส่วนการควบคุมตน Bandura (1986 อ้างใน ดุจเดือน พันธุมนาวิน, 2547) ได้เสนอว่าประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ซึ่ง สามารถลดเหลือ 4 ขั้นตอนที่สำคัญ คือ 1) การสังเกตพฤติกรรมของตนเอง เพื่อเพิ่มความไว หรือความตระหนักต่อการรับรู้พฤติกรรมนั้น กระทำได้โดยการจำแนกพฤติกรรมที่สนใจออกจากพฤติกรรมอื่นๆ และทำการจดบันทึกปริมาณและคุณภาพที่ของพฤติกรรมที่สนใจ 2) การกำหนดเป้าหมายการปรับพฤติกรรมโดยแบ่งเป้าหมายหลักเป็นเป้าหมายย่อยๆ 3) การจัดสภาพที่แวดล้อมเพื่อกระตุ้นพฤติกรรมที่น่าปรารถนาและ 4) การให้รางวัลตนเองเมื่อดำเนินการได้สำเร็จตามเป้าหมายย่อยแต่ละเป้าหมายนักวิชาการทางด้านจิตวิทยาได้ทำการศึกษาจิตลักษณะต่างๆ ในหลายแง่มุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจิตลักษณะใน 2 ด้าน คือ จิตลักษณะทั่วไป, จิตลักษณะเฉพาะกิจ

3) ความคิดเติบโต หมายถึง “ความสามารถหรือสติปัญญาสามารถพัฒนาได้ตลอดเวลา” เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การไม่หลีกเลี่ยงความท้าทาย การไม่ย่อท้อต่อความล้มเหลว การเห็นคุณค่าของความพยายาม การเรียนรู้จากคำวิจารณ์และการมองหาบทเรียนและแรงบันดาลใจจากความสำเร็จของผู้อื่น สอดคล้องกับ Dweck (2006 อ้างใน อังศวีร์ เครือแก้ว, 2562) ได้กล่าวว่าความคิดเติบโต คือ ทศนคติเติบโต หมายถึง กรอบความคิดของ บุคคลหรือแนวทางการคิดที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก และทำให้บุคคลมีมุมมองในเรื่อง เดียวกันที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ Carol, Dweck และ Leggett (1988 อ้างใน ศรีบุญ พงศ์ประเสริฐสิน, 2564) ได้กล่าวว่า ทศนคติเติบโต หมายถึง ความเชื่อของบุคคล แสดงออกเป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ความสำเร็จ และความล้มเหลว

กลุ่มที่ 2 กิจกรรมนักศึกษา

การดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาครอบคลุมภารกิจ ระดับพื้นฐาน ภารกิจหลักของฝ่ายกิจการนักศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนานักศึกษา ประกอบด้วย 1) การดูแลคุณภาพชีวิตนักศึกษา 2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร และ 3) การสร้างค่านิยมที่ดีกับนักศึกษา นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับกิจกรรมนักศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1) คุณภาพชีวิตนักศึกษานักศึกษา เป็นเรื่องของการดำรงอยู่ของชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสุข การมองคุณภาพชีวิตจากคนต่างกลุ่ม ต่างสังคม ต่างวัฒนธรรม ต่างเศรษฐกิจและต่างเป้าหมายนั้น มีความต่างกัน ความหมายของคุณภาพชีวิตนักศึกษานักศึกษาบางประเด็นก็จะต่างกันไปเช่นกันดังนั้นจากการศึกษา ความหมายของคุณภาพชีวิตจากมุมมองต่างๆ โดย สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา (2563) ได้ให้ความหมายว่า งานกิจการนักศึกษาเป็นงานที่มีภารกิจหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตนักศึกษานักศึกษาในสถาบัน เพื่อสร้างให้นักศึกษามีความพร้อมในการศึกษาเล่าเรียน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกจำเป็นเพื่อสนับสนุนและตอบสนองต่อชีวิตการเรียนรู้ในสถาบัน

2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษา เพื่อเสริม เติมเต็ม คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ นอกเหนือไปจากประสบการณ์ที่ได้รับจากในชั้นเรียน หรือพัฒนาคุณลักษณะที่การจัดการศึกษาในชั้นเรียนไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่ เช่น กิจกรรมนักศึกษา กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพและภาวะผู้นำ กิจกรรมพัฒนาจิตใจและคุณธรรม กิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นนักศึกษาของสถาบัน โดย สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา (2563) ได้ความหมายกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมพัฒนานักศึกษานอกชั้นเรียน ที่มีเป้าหมายโดยตรงต่อการพัฒนาคุณลักษณะ เฉพาะด้านแก่นักศึกษา เพื่อสร้างโอกาสในการเสริม เติมเต็ม คุณลักษณะที่พึง

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ประสงค์ของบัณฑิต ทั้งนี้ กิจกรรมดังกล่าวเป็นไปตามความสนใจและสมัครใจของนักศึกษาโดยไม่มีคะแนนเข้ามาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ ธิดารัตน์ บุญนุช (2543) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมนักศึกษา คือ กิจกรรมที่สถาบันเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงออกซึ่งความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ความถนัดของตนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งในด้านต่างๆ ได้แก่ กีฬา บำเพ็ญประโยชน์ ศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม วิชาการ เป็นต้น

3) การสร้างค่านิยมที่ดีกับนักศึกษา เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพและความเป็นอยู่ของนักศึกษา นอกจากความรู้ทางวิชาการ คุณธรรมและจริยธรรมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิต นี่คือบางแนวทางในการเสริมสร้างค่านิยมที่ดีกับนักศึกษา โดย สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา (2563) ได้ให้ความหมาย การเสริมสร้างค่านิยมที่ดีกับนักศึกษาว่า หมายถึง กระบวนการวางแนวทางในการเสริมพลังใจทางบวก เพื่อกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกตระหนักและเชื่อมั่นในการทำความคิด สามารถโน้มน้าวใจตนเองให้มีความมุ่งมั่นและลงมือกระทำตามค่านิยมที่ดี สอดคล้องกับ ชุตินาถ รัตนจรณะ (2527) ค่านิยม หมายถึง การให้คุณค่าแก่สิ่งต่างๆ ในชีวิตของบุคคลไม่ว่าจะเป็นความคิด อุดมการณ์ ผู้คนหรือสิ่งของ เป็นหลักควบคุมการรับรู้ ซึ่งมีอิทธิพลในการเลือกประพฤติปฏิบัติของมนุษย์

กลุ่มที่ 3 สถานศึกษา

การพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพในส่วนของปัจจัยนิเวศวิทยาทางการศึกษาด้าน ปัจจัยสถาบัน ประกอบด้วย 1) การเป็นตัวแทนของเพื่อน 2) พื้นที่การเรียนรู้ และ 3) บทบาทของบุคลากร นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับสถานศึกษาไว้ดังต่อไปนี้

1) การเป็นตัวแทนของเพื่อน การที่บุคคลได้เห็นหรือรับรู้การปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างจากเพื่อนในการรับสื่ออย่างมีวิจารณญาณ (ปราณี จ้อยรอด และคณะ, 2554) สอดคล้องกับ ณัฐกาญจน์ กอมนิ (2559) ได้กล่าวว่าการเป็นตัวแทน หมายถึง การรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเพื่อนในการเลือกเปิดรับสื่อสังคมอย่างมีวิจารณญาณ รวมทั้งได้รับการชักจูงหรือแนะนำให้เลือกใช้สื่อในทางที่เป็นประโยชน์ สร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่น ตรงกับ สุวรรณิ ลัคนวณิช (2557) ได้กล่าวว่า การเป็นตัวแทน หมายถึง ความสัมพันธ์แบบเพื่อนเป็นพฤติกรรมทางสังคมของวัยรุ่นที่เกิดจากความใกล้ชิดผ่านการสนทนา การพบปะและการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน จนเกิดความใกล้ชิดสนิท

2) พื้นที่การเรียนรู้ ในสถาบันอุดมศึกษาพื้นที่การเรียนรู้มีหลายแบบ เป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาเพื่อให้การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า สถาบันอุดมศึกษาต้องคำนึงถึงการออกแบบพื้นที่การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้ใช้ และสร้างระบบนิเวศวิทยาทางการศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเต็มที่ โดย Brown (2005 อ้างใน บุรินทร์ เทพสาร และ อภิภา ปรัชญพฤทธิ, 2560) ได้ให้ความหมาย พื้นที่การเรียนรู้ หมายถึง สถานที่หรือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ พื้นที่เรียนรู้เสมือนจริงและหรือผสมผสานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมแห่งการเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะในชั้นเรียน แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา

3) บทบาทของบุคลากร บุคลากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนานักศึกษาให้เติบโตและพัฒนาตามความต้องการ บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาต้องมีหน้าที่สร้างระบบนิเวศทางการศึกษาที่สนับสนุนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงการส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะทางด้าน Soft Skills และ Hard Skills อย่างสมดุล โดย สุภาพร บัวผัด (2561) ได้กล่าวว่า บทบาทของบุคลากร หมายถึง บทบาทของผู้บริหาร และบทบาทของผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่พัฒนานักศึกษาแบบองค์รวม การบูรณาการวิชาการกับกิจการนักศึกษา และเป็นนักบูรณาการที่ดีทั้งเชิงวิชาการและกิจการนักศึกษา สอดคล้องกับ วันฉนพงศ์ วงศ์พานิช (2562) ได้ให้ความหมายของบทบาทของบุคลากร ว่าหมายถึง กระบวนการการอำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษา คำแนะนำและความช่วยเหลือต่างๆ แก่นักศึกษา

กล่าวโดยสรุป นิเวศวิทยาที่สำคัญที่สุดคือบทบาทของตัวนักศึกษาถือเป็นศูนย์กลางของระบบนิเวศวิทยาการศึกษา ในการส่งเสริมให้นักศึกษามีความพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาโดยสถานศึกษา ต้องส่งกิจกรรม มีการเตรียมการวางแผนให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเด็กอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเตรียมการเพื่อรับมือกับความเปลี่ยนแปลง การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าศึกษา และการให้ความช่วยเหลือหลังจากนักศึกษาเข้าศึกษา จะช่วยให้นักศึกษาเกิดทักษะ มีความพร้อม

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

ในการเข้าเรียนสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงและพร้อมเต็มที่ที่จะได้รับการพัฒนาทักษะในทุกๆ ด้านได้อย่างราบรื่น

บทสรุป

ปัจจัยเชิงนิเวศวิทยาทางการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษานั้น อาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษา กับบริบทต่างๆ รอบตัวที่เรียกว่า “นิเวศวิทยาทางการศึกษา” ที่เกี่ยวกับปัจจัยตัวนักศึกษา กิจกรรมนักศึกษา และสถานศึกษา รวมทั้งอิทธิพลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับบริบทที่อยู่รอบตัวที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักศึกษา ที่มุ่งเน้นการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันระหว่าง อาจารย์ และบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องใน 3 มิติ คือ 1) ด้านนักศึกษา จะต้องได้รับการพัฒนา ด้านเหตุผลเชิงจริยธรรม การมุ่งอนาคตและความมุ่งมั่น และ ความคิดเชิงเติบโต 2) ด้านกิจกรรมนักศึกษา สถานศึกษาต้องจัดให้มี การดูแลคุณภาพชีวิตนักศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการสร้างค่านิยมที่ดีกับนักศึกษา และ 3) ด้านสถาบัน ต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิด ตัวแบบที่ดีของนักศึกษา มีพื้นที่การเรียนรู้ และสร้างบทบาทของบุคลากร ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่า หากสถาบันการศึกษาจะพัฒนานักศึกษาของตนให้ประสบผลสำเร็จในอนาคต หากพิจารณาศึกษาทำความเข้าใจถึงระบบนิเวศที่อยู่รอบตัวแล้วจะทำให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติที่จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางความคิด สติปัญญา ความสามารถของนักศึกษาที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคต และเกิดความเจริญสูงสุด เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ถูกต้องตามทิศทางที่พึงตาม ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี อย่างน้อย 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรเสฏฐ์ ศิรธนานนท์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนายุทธศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาไทยด้วยแนวคิดดุลยภาพที่ยั่งยืน โดยกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ได้ออกมาตรฐานฉบับใหม่คือ มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยเฉพาะมาตรฐานการดำเนินการเพื่อให้เป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีคุณภาพที่มีรายละเอียดเชื่อมโยงการจัดทำกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ โดยสรุปว่า สถาบันอุดมศึกษาไทยควรพิจารณานำแนวคิดดุลยภาพที่ยั่งยืน มาใช้ในการบริหารจัดการกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในสถาบันอุดมศึกษา อันจะสร้างความมั่นคงของสถาบันอุดมศึกษาครอบคลุม 4 ด้าน คือ 1) ด้านความยั่งยืน 2) ด้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3) ด้านกระบวนการภายใน และ 4) ด้านการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีทิศทางมุ่งสู่ความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- โกศล มีคุณ. (2557). การวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมชนิดทั่วไปและชนิดเฉพาะกิจ และการประเมินความตรงจากการวัด. *วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์: ระบบพฤติกรรม ไทย*, 11(1), 16-65.
- ชุตินาถ รัตนจรณะ. (2527). การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครูภาคกลาง. การค้นคว้าอิสระ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกาญจน์ กอมณี. (2559). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม的开รับสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีวิจารณญาณของนิสิตชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2538). *ทฤษฎีต้นไม้อัจฉริยะ: การวิจัยและการพัฒนาบุคคล*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จุฑาเดือน พันธุมนาวิน. (2547). *จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธิดารัตน์ บุญนุช. (2543). *การพัฒนากิจกรรมนิสิตนักศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

ปีที่ 13 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2567)

- ธีรเสฐฐ์ ศิริธนาพันธ์. (2565). การพัฒนาศาสตร์สถาบันอุดมศึกษาไทยด้วยแนวคิดดุลยภาพที่ยั่งยืน. *วารสารวิชาการ วิจัย และนวัตกรรม มสธ. (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 2(2), 1-13.
- บุรินทร์ เทพสาร และ อภิภา ปรัญญพฤทธิ. (2560). ยุทธศาสตร์การบริหารการเปลี่ยนแปลงสถาบันอุดมศึกษาเอกชนสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข. *วารสารเศรษฐศาสตร์*, 45(3), 83-96.
- ประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565.
- ประภาภัทร นิยม. (2563). *โครงการวิจัยปฏิบัติการเพื่อพัฒนาต้นแบบพื้นที่นวัตกรรมการจัดการศึกษาระดับจังหวัด: กรณีศึกษาจังหวัดระยองและจังหวัดศรีสะเกษ*. กรุงเทพฯ: สถาบันอาศรมศิลป์.
- ปราณี จ้อยรอด, ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และ ประทีป จิน่ง. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์*, 16(1), 71-81.
- วรรณรัตน์ ลาวัง และ รัชนี สรรเสริญ. (2558). PPCT Model: รูปแบบชีวนิเวศวิทยาเพื่อพัฒนาสุขภาพผู้มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังในชุมชน. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(2), 15-20.
- วันณพงศ์ วงศ์พานิช. (2562). *คู่มือปฏิบัติงาน การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา*. สืบค้นจาก www.pbru.ac.th/pbru/wp-content/uploads/2022/03/คู่มือการปฏิบัติงาน-การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษา.pdf.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2544). *การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรัญญู พงศ์ประเสริฐสิน. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมเพื่อเสริมสร้างชุดความคิดแบบเติบโตของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน*. ปริญญานิพนธ์ ปรัชญาดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา. (2563). *กรอบแนวทางการดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำเนา ขจรศิลป์. (2550). *หลักการบริหารกิจการนักศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุภาพร บัวผัด. (2561). *การใช้วิธีคิดเชิงออกแบบเพื่อพัฒนาระบบการโค้ชนิสิตในการทำกิจกรรม: กรณีศึกษาการสร้างทีมนิสิตทุนให้มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ*. เพาะ: มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สุวรรณณี ลัดนวนิช. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล พฤติกรรมการใช้ชีวิต และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาที่ใช้ชีวิตในที่พักเอกชน ย่านรังสิต จังหวัดปทุมธานี. *BU Academic Review*, 13(1), 13-16.
- อมรรัตน์ มีพัฒน์, ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล และ จตุพล ยงสร. (2566). ระบบนิเวศการบริหารสถานศึกษาเอกชน. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 17(51), 123-139.
- อังศวีร์ เครือแก้ว. (2562). *กรอบความคิด กับผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงาน กรณีศึกษา บุคลากรสายสนับสนุนภายใต้สำนักงานมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bronfenbrenner, U. (1974). Developmental Research, Public Policy, and the Ecology of Childhood. *Child Development*, 45(1), 1-5.

Data Availability Statement: The raw data supporting the conclusions of this article will be made available by the authors, without undue reservation.

Conflicts of Interest: The authors declare that the research was conducted in the absence of any commercial or financial relationships that could be construed as a potential conflict of interest.

Publisher's Note: All claims expressed in this article are solely those of the authors and do not necessarily represent those of their affiliated organizations, or those of the publisher, the editors and the reviewers. Any product that may be evaluated in this article, or claim that may be made by its manufacturer, is not guaranteed or endorsed by the publisher.

Copyright: © 2024 by the authors. This is a fully open-access article distributed under the terms of the Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0).